

Prevođenje antičkih drama za izvedbe u Hrvatskoj

Neven Jovanović
Sveučilište u Zagrebu
neven.jovanovic@ffzg.hr

Međunarodna konferencija
”Antička drama”
Beograd, 1. 11. 2008.

Prevođenje antičkih drama za izvedbe u Hrvatskoj

Dihotomija

knjižni prijevod (Rac, Klaić)

vs.

prijevod za izvedbu

Dihotomija

Dihotomija

”vjernost”

vs.

”učinkovitost”

Reakcija kazališta

”predstava [bi se mogla] zvati i drugačije, premda se u njoj ponajviše govori tekst Euripidove tragedije. S druge strane, predstava bi se isto tako mogla zvati Bakhe, a da se u njoj ne izgovori niti jedan stih grčkog tragičara. Jedna je lucidna glumica svojedobno replicirala zbunjenoj producentici: 'Pa Frljiću je tekst uvijek sekundaran!'”

Iz programskog teksta o *Bakhama*, rež. Oliver Frljić,
Splitsko ljeto, premijera 19. srpnja 2008

Antička drama u hrvatskom kazalištu, 1998-2008

(privremeni podaci)

16 režija

Eshil (2)

Sofoklo (3)

Euripid (5; *Bakhe* i *Antigona* dvaput)

Aristofan (1: *Ptice@točka.hr*)

Plaut (1: *Amfitruon*)

Seneka (1: *Edip*)

”parafraze” (3: Plaut, Euripid;

Senker, Sajko, Šarić)

Antička drama u hrvatskom kazalištu, 1998-2008

6 prevodilaca i Nepoznat Netko

Nina Čengiđ (1)

Neven Jovanović (3)

Lada Kaštelan (2)

Tomislav Ladan (1)

Luko Paljetak (1)

Zvezdana Timet (1)

+

N. N. (4)

Prevođenje antičkih drama za izvedbe u Hrvatskoj

Prevodilačke poetike?

Poetike?

Prevodilačke poetike?

Komunikativnost = učinkovitost?

Poetike?

Prevodilačke poetike?

Komunikativnost = učinkovitost?

maksimalno "razumljiv" tekst = ogoljen, "realističan"?

"ekvivalencija učinka" = sredstva "moderne poezije"?

Poetike?

Aischyl. Ag. 317–337

Jovanović, 2006 — Kaštelan, 1993

Plaut. Amph. 410–423

Jovanović, 2008 — Žganjer, 2008

Eshil, Agamemnon

Aischyl. Ag. 317–337

Jovanović, 2006 — Kaštelan, 1993

Dubrovačke ljetne igre, *Eshil: Orestija*, rež. Ozren Prohić, premijera 14. srpnja 2006.

Lada Kaštelan, *Pred vratima Hada. Dramske preradbe Euripida. Alkestida, Feničanke, Helena, Trilogija o Agamemnonu*. Zagreb: Durieux, 1993.

Eshil, Agamemnon

Aischyl. Ag. 317–337

Jovanović, 2006 — Kaštelan, 1993

Dubrovačke ljetne igre, *Eshil: Orestija*, rež. Ozren Prohić, premijera 14. srpnja 2006.

Lada Kaštelan, *Pred vratima Hada. Dramske preradbe Euripida. Alkestida, Feničanke, Helena, Trilogija o Agamemnonu*. Zagreb: Durieux, 1993.

Aischyl. Ag. 317–337

Χορός

θεοῖς μὲν αὖθις, ὦ γύναι, προσεύξομαι.
λόγους δ' ἀκοῦσαι τούσδε κάποθαυμάσαι
διηνεκῶς θέλοιμ' ἄν ὡς λέγοις πάλιν.

Kor

Odmah ću, gospođo (ὦ γύναι), boštvu zahvaliti;
a riječi bih čuo, njima se divio (ἀποθαυμάσαι
διηνεκῶς),
s usana (ὡς λέγοις) tvojih, rado (θέλοιμ' ἄν).

Aischyl. Ag. 317–337

Κλυταιμήστρα

Τροίαν Ἀχαιοὶ τῆδ' ἔχουσ' ἐν ἡμέρᾳ.

οἶμαι βοήν ἄμεικτον ἐν πόλει πρέπειν.

ὄξος τ' ἄλειφά τ' ἐγχέας ταύτῳ κύτει

διχοστατοῦντ' ἄν, οὐ φίλω, προσεννέποις.

Klitemestra

Na današnji dan su Grci (Ἀχαιοὶ) u Troji (Τροίαν ἔχουσ').

I mora da (οἶμαι πρέπειν) grad ispunjaju krici (βοήν)

dviju nespojivih vrsta (ἄμεικτον) — daj (ἐγχέας) octa i ulja

u isti vrč, i ostat će zasebno (διχοστατοῦντ' ἄν):

suživota nema.

Aischyl. Ag. 317–337

καὶ τῶν ἀλόντων καὶ κρατησάντων δίχα
φθογγὰς ἀκούειν ἔστι συμφορᾶς διπλῆς.

Tako i osvojenih (ἀλόντων) i osvajača (κρατησάντων)
— jasno se dade
razlučiti (δίχα ἀκούειν) glase: zbog razlike sudbe
(συμφορᾶς διπλῆς).

Aischyl. Ag. 317–337

οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ σώμασιν πεπτωκότες
ἀνδρῶν κασιγνήτων τε καὶ φυταλμίων
παῖδες γερόντων οὐκέτ' ἐξ ἐλευθέρου
δέρης ἀποιμώζουσι φιλτάτων μόρον·

Jer jedni padaju preko leševa (ἀμφὶ σώμασιν)
muževa, braće — roditelji stari preko
djece (!) — i grla koja više slobodna nisu (οὐκέτ' ἐξ ἐλευθέρου)
udes najdražih plaču (ἀποιμώζουσι).

Aischyl. Ag. 317–337

τοὺς δ' αὖτε νυκτίπλαγκτος ἐκ μάχης πόνος
νήστεις πρὸς ἀρίστοισιν ὧν ἔχει πόλις
τάσσει, πρὸς οὐδὲν ἐν μέρει τεκμήριον,
ἄλλ' ὡς ἕκαστος ἔσπασεν τύχης πάλον.

Druge dotle (αὖτε) umor (πόνος), nakon cjelonoćne
(νυκτίπλαγκτος) borbe (μάχης),
vuče ka najboljem što grad ponuditi može (ὧν ἔχει πόλις),
na činove sad se ne gleda (πρὸς οὐδὲν ἐν μέρει τεκμήριον =
non prout sua cuique vice assignata erant),
tko što izvuče — izvuče (ὡς ἕκαστος ἔσπασεν).

Aischyl. Ag. 317–337

ἐν <δ'> αἰχμαλώτοις Τρωικοῖς οἰκήμασιν
ναίουσιν ἤδη, τῶν ὑπαιθρίων πάγων
δρόσων τ' ἀπαλλαγέντες, ὡς δ' εὐδαίμονες
ἀφύλακτον εὐδήσουσι πᾶσαν εὐφρόνην.

Trojanske kuće osvojene (αἰχμαλώτοις) već su useljene (ἐν
<δ'>... ναίουσιν ἤδη),
dosta je (ἀπαλλαγέντες) mraza i rose nebeske (ὑπαιθρίων!);
kakvo blaženstvo (ὡς δ' εὐδαίμονες) — spravati
bez dužnosti stražarske (ἀφύλακτον)
čitavu noć.

Eshil, Agamemnon

Aischyl. Ag. 317–337

Jovanović, 2006 — **Kaštelan, 1993**

Dubrovačke ljetne igre, *Eshil: Orestija*, rež. Ozren Prohić, premijera 14. srpnja 2006.

Lada Kaštelan, *Pred vratima Hada. Dramske preradbe Euripida. Alkestida, Feničanke, Helena, Trilogija o Agamemnonu*. Zagreb: Durieux, 1993.

Aischyl. Ag. 317–337

Χορός

θεοῖς μὲν αὖθις, ὦ γυναῖ, προσεύξομαι.
λόγους δ' ἀκοῦσαι τούσδε κάποθαυμάσαι
διηνεκῶς θέλοιμ' ἄν ὡς λέγοις πάλιν.

GRADANI

Ponovi još jedanput svoje riječi,
molim te.

Aischyl. Ag. 317–337

Κλυταιμήστρα

Τροίαν Ἀχαιοὶ τῆδ' ἔχουσ' ἐν ἡμέρα.

οἶμαι βοήν ἄμεικτον ἐν πόλει πρέπειν.

ὄξος τ' ἄλειφά τ' ἐγχεάς ταύτῳ κύτει

διχοστατοῦντ' ἄν, οὐ φίλω, προσεννέποις.

KLITEMNESTRA

Grci su danas u Troji.

Urlici, krici, posvuda.

Kao kad u istu posudu uliješ

ulje i ocat,

ne mogu se pomiješati.

Aischyl. Ag. 317–337

καὶ τῶν ἀλόντων καὶ κρατησάντων δίχα
φθογγὰς ἀκούειν ἔστι συμφορᾶς διπλῆς.

Tako je to i sa pobjednicima (κρατησάντων)
i pobijeđenima (ἀλόντων).

Različiti

ponovi i različita sudbina.

Aischyl. Ag. 317–337

οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ σώμασιν πεπτωκότες
ἀνδρῶν κασιγνήτων τε καὶ φυταλμίων
παῖδες γερόντων οὐκέτ' ἐξ ἐλευθέρου
δέρης ἀποιμώζουσι φιλτάτων μόρον·

Jedni se na mrtva tijela
svojih dragih
bacaju,

Aischyl. Ag. 317–337

τοὺς δ' αὖτε νυκτίπλαγκτος ἐκ μάχης πόνος
νήσταις πρὸς ἀρίστοισιν ὧν ἔχει πόλις
τάσσει, πρὸς οὐδέν ἐν μέρει τεκμήριον,
ἄλλ' ὡς ἕκαστος ἔσπασεν τύχης πάλον.

a drugi,
nakon bitke,
gladni (νήσταις),
traže hranu po gradu,
bez reda (πρὸς οὐδέν ἐν μέρει τεκμήριον),
kamo ih slučaj nanese (ἄλλ' ὡς ἕκαστος ἔσπασεν
τύχης πάλον).

Aischyl. Ag. 317–337

ἐν <δ'> αἰχμαλώτοις Τρωικοῖς οἰκήμασιν
ναίουσιν ἤδη, τῶν ὑπαιθρίων πάγων
δρόσων τ' ἀπαλλαγέντες, ὡς δ' εὐδαίμονες
ἀφύλακτον εὐδήσουσι πᾶσαν εὐφρόνην.

A onda (ἤδη) se usele (ναίουσιν) u zauzete
trojanske kuće

i spavaju,

nalik sretnim ljudima (ὡς δ' εὐδαίμονες),

čitavu noć,

bez straže (ἀφύλακτον),

pod krovom,

na toplom (τῶν ὑπαιθρίων πάγων δρόσων τ' ἀπαλλαγέντες).

Prevođenje antičkih drama za izvedbe u Hrvatskoj

Rezime?

Prijevodi antičke drame koji ne bježe ni od suvremenosti, ni od teksta / poezije?

Što više različitih pristupa, tim bolje!